

Marx, Lenin en de Belgische staatshervorming

Herwig Lerouge

Marxistische Studies Nr. 81, 2008

In de 19^e eeuw hebben de meeste Europese landen nationale unitaire staten gevormd. Gelijktaligheid en de ontwikkeling van de betreffende taal behoorden in de 19^e eeuw tot de belangrijkste voorwaarden voor een werkelijk vrije en grootschalige handel, in overeenstemming met het moderne kapitalisme. Als alle mensen van dezelfde nationale markt dezelfde taal spraken, kon er immers veel doeltreffender gewerkt worden. In deze fase waren de nationale bewegingen massabewegingen, die op een of andere manier alle bevolkingsklassen op sleeptouw namen.

En toch vertoonden een aantal landen een heterogene samenstelling. Lenin maakte vóór 1914 een onderscheid tussen de landen waar alle nationaliteiten dezelfde rechten hadden (volledige rechtsgelijkheid in Zwitserland en onvolledige in België) en de landen waar een of meerdere nationaliteiten werden gediscrimineerd (de Polen in Duitsland, de Ieren in Engeland en de zwarten, de kleurlingen en de indianen in de VS). Voor de landen van de tweede categorie is het marxisme voorstander van de democratische republiek, die de volledige gelijkheid van alle nationaliteiten erkent en elke nationaliteit de eigen taal laat gebruiken. In deze landen moet de arbeidersbeweging strijden voor de volledige gelijkheid van de naties, met inbegrip van het recht op afscheiding, en zich terzelfder tijd aansluiten bij de strijd van de arbeidersklasse van die onderdrukte naties. Lenin en zijn partij ijverden voor de eenmaking van de strijd van de verschillende nationaliteiten in het Russische rijk, door middel van een gecentraliseerde partij. Zij bekampten het groot-Russische chauvinisme en het burgerlijk nationalisme van de onderdrukte naties met het oog op de omverwerping van de gemeenschappelijke vijand: het tsarisme. Daarvoor moesten de werkers van de verschillende nationaliteiten zich volgens Lenin zowel organisatorisch als op het vlak van het programma nauw aaneensluiten, niet in een gefederaliseerde maar in een gecentraliseerde partij.

Het recht van de onderdrukte volkeren op afscheiding (zelfbeschikking) houdt in de eerste plaats een negatieve plicht in, namelijk te strijden tegen elke heersende klasse die zich met geweld tegen het verlangen naar zelfbeschikking van een volk verzet. Terzelfdertijd steunen of kritiseren de marxisten de “separatistische” bewegingen, al naargelang ze de strijd voor het socialisme op internationaal vlak bevorderen of schade toebrengen. Zo moeten we de steun van Marx en Lenin aan de Ierse bevrijdingsstrijd begrijpen, want die strijd stelde het Engels imperialisme in vraag. Op dezelfde manier steunden Marx en Engels de strijd van het onderdrukte Polen tegen het tsarisme, dat toen in Europa de belangrijkste reactionaire kracht was. Dat betekent dus dat de nationale bevrijdingsstrijd ondergeschikt is aan de klassenstrijd. In het merendeel van de gevallen zal de partij de bewegingen voor autonomie moeten kritiseren en er zich ideologisch tegen afzetten.

Volgens Marx, Engels en Lenin is een grote natie het beste middel voor de historische ontwikkeling van het kapitalisme en om de komst van het socialisme te versnellen. De democratische republiek waarvoor de marxisten vechten, is een

gecentraliseerde staat, een niet-gefederaliseerde staat. Een grote gecentraliseerde staat betekent een enorme historische vooruitgang, van de middeleeuwse versplintering naar de toekomstige socialistische eenheid van heel de wereld. De marxistische arbeidersbeweging zal, zo zegt Lenin, de versterking van de economische eenheid van uitgestrekte grondgebieden waarop de strijd van het proletariaat tegen de burgerij zich breed kan ontplooiën, gunstig gezind zijn.

Maar het centralisme verdedigen betekent voor de marxisten uitsluitend het democratisch centralisme verdedigen. Voor het democratisch centralisme is de lokale bestuurlijke autonomie niet onverenigbaar met de autonomie van regio's die eigen kenmerken hebben op economisch vlak, qua levensstijl of nationale samenstelling enzovoort. Integendeel, het democratisch centralisme vereist beide. Het koppelt een grote regionale autonomie aan een geheel democratisch autonoom lokaal bestuur. De lokale bevolking beoordeelt zelf de economische voorwaarden, de levensstijl, de nationale samenstelling van de bevolking enzovoort en op basis daarvan worden de grenzen van de regio's met autonoom bestuur en van de autonome regio's vastgelegd. De bestuurlijke autonomie betekent een volledig autonoom bestuur in de provincie, het district en de gemeente door verkozen ambtenaren. Het houdt de afschaffing in van alle lokale en provinciale bestuursorganen, benoemd door de staat.

De nationale samenstelling van de bevolking is maar één van de essentiële economische factoren. Zij is niet de enige factor en ook niet de belangrijkste. Zo spelen de steden – die toch overal een zeer gemengde samenstelling vertonen – een zeer belangrijke rol in het kapitalisme. De steden om “nationale” redenen loskoppelen van de dorpen en arrondissementen die economisch van hen afhankelijk zijn, zou absurd zijn en is onmogelijk. Bijgevolg moeten de marxisten niet volledig en uitsluitend uitgaan van het principe van het “nationale grondgebied”.

Alle economische en politieke kwesties die voor een kapitalistische maatschappij van vitaal belang zijn, mogen niet worden toevertrouwd aan autonome regionale parlementen maar moeten exclusief de bevoegdheid zijn van een centraal parlement, het éne parlement van heel de staat. Die kwesties zijn: het douanebeleid, het industrieel recht en het handelsrecht, de communicatiewegen en -middelen (de spoorwegen, de post, telegrafie en telefonie enzovoort), het leger, het fiscaal systeem, het burgerlijk recht en het strafrecht, de algemene principes van het onderwijs (bijvoorbeeld de garantie van neutraal lekenonderwijs, de wetten op het algemeen onderwijs, op het minimumprogramma, op de democratische organisatie van het schoolsysteem enzovoort), de wetgeving ter bescherming van de arbeid en de politieke vrijheden (het recht op vereniging) enzovoort. Tot de bevoegdheid van de autonome parlementen – op basis van de algemene wetgeving van de staat – behoren dan kwesties van zuiver lokale of regionale aard of zaken van louter culturele aard.

Sinds de Eerste Wereldoorlog is de burgerlijke democratische republiek in de meeste ontwikkelde kapitalistische landen een feit. Historisch kunnen deze landen dus alleen evolueren naar een socialistische maatschappij. In die landen staat de strijd van het proletariaat tegen de burgerij op de dagorde en heeft het nationalisme elk progressief karakter verloren.

Sinds het kapitalisme de nationale hinderpalen uit de weg heeft geruimd en de internationale eenheid van het kapitaal, van het economisch leven in het algemeen, van de politiek en de wetenschap heeft bewerkstelligd, ijvert het voor de verdwijning en de assimilatie van de naties. Deze groeiende tendens is een van de belangrijkste factoren voor de overgang van het kapitalisme naar het socialisme. In deze fase verdwijnen de burgerlijk-democratische bewegingen en komt de tegenstelling tussen het internationaal eengemaakte kapitaal en de internationale arbeidersbeweging tot ontwikkeling. Marx en Engels verdedigden al een fundamenteel internationalistisch standpunt: “De arbeiders hebben geen vaderland. Men kan hun niet afnemen wat zij niet hebben.”^[1] Zij benadrukken dat alle nationale strijdbewegingen met elkaar verbonden zijn. Over Europa schrijft Engels aan de Franse chauvinisten: “Noch de Fransen, noch de Duitsers, noch de Engelsen zullen alleen de eer kunnen opstrijken het kapitalisme te hebben vernietigd. (...) Noch de Fransen noch de Duitsers zullen definitief van de overwinning verzekerd zijn zolang Engeland nog in handen is van de burgerij. De ontvoogding van het proletariaat kan slechts een internationaal gebeuren zijn.”^[2]

Dit standpunt ontkent het bestaan van naties niet. Zij voegen eraan toe: “Doordat het proletariaat moet beginnen de politieke heerschappij te veroveren, zich tot nationale klasse te verheffen, zichzelf als natie te constitueren, is het zelf nog nationaal, zij het dan ook geenszins in de zin van de bourgeoisie.”^[3]

Vandaag is er alleen in de landen van de Derde Wereld nog sprake van nationale onderdrukking. Ook al is de meerderheid van die landen politiek onafhankelijk, de economische, politieke en soms militaire onderdrukking door het imperialisme is nog altijd zeer reëel. Zelfs de nationale burgerij krijgt niet de kans zich te ontwikkelen. Als die landen dus het zelfbeschikkingsrecht opeisen, betekent dit dat zij het recht opeisen om de eventuele bezetter te verjagen en zich los te maken uit de greep van het IMF, de Wereldbank of de Wereldhandelsorganisatie, die in de feiten het economisch beleid dicteren. Het betekent dat zij het recht op een onafhankelijke ontwikkeling opeisen zonder het risico te lopen geïsoleerd of onder de bommen bedolven te worden. De marxisten steunen resoluut de nationale bevrijdingsstrijd van die landen tegen de imperialistische machten. Het recht op afscheiding heeft dus niet langer alleen een negatieve betekenis. De werkers van de imperialistische landen moeten deze nationale bevrijdingsbewegingen steunen.

In België

Een marxist kan onmogelijk het “recht op zelfbeschikking” van het Vlaamse (of het Waalse) volk steunen. Er is in België geen nationale onderdrukking door een vreemde natie en ook niet door een van de Belgische nationaliteiten. Die is er trouwens nooit geweest. Het was in wezen geen buitenlandse burgerij die in de 19^e eeuw profiteerde van de binnenlandse markt. De centrale bank was niet in handen van een buitenlandse overheersende klasse. Er was geen sprake van een onderdrukte natie die niet over zijn eigen instellingen beschikte. De Vlaamse burgerij zetelde in het parlement. Zij leverde zelfs eerste ministers. De rechtelozen waren de werkers en de boeren, Vlamingen én Walen. Ze hadden geen stemrecht en konden niet verkozen worden.

In de beginperiode van België werden de Vlaamse inwoners duidelijk gediscrimineerd. In rechtszaken, in het leger, in de administratie en in het onderwijs legde de burgerij het Frans op als officiële taal. De Vlaamse burgerij sprak bewust Frans om deel te kunnen uitmaken van de elite van het land en om het burgerlijke bestuur in Vlaanderen in handen te krijgen: doordat zij tweetalig was (en verschillende Vlaamse dialecten kende) en dus de enige die de verbinding kon leggen met de bevolking, kon zij sleutelposities bezetten in de politiek, de administratie, het gerecht enzovoort. Om die positie te handhaven verzette de Vlaamse burgerij zich tegen elke democratisering, zowel tegen de erkenning van het Nederlands in de administratie en het onderwijs als tegen het stemrecht. De Vlaamse kwestie was dus een probleem van democratie, het ging over het recht de eigen taal te mogen spreken, onderwijs te krijgen in de eigen taal enzovoort. Maar dat probleem werd zeventig jaar geleden al opgelost.

Tijdens de 19^e eeuw ontwikkelden de twee regio's zich ongelijk. In het zuiden was de zware industrie tot bloei gekomen rond de steenkoolbakkens en, met het oog op het goedertransport, in de nabijheid van belangrijke waterwegen. Sindsdien is de situatie veranderd en ze zal in de toekomst nog verder veranderen. Vandaag laat het kapitaal Wallonië in de steek. Maar hier is evenmin sprake van nationale onderdrukking door een "Vlaamse burgerij" die zich voor eigen profijt "meester heeft gemaakt van de Belgische staat". In België en ook in andere landen met vrij ondernemerschap, doet zich hetzelfde verschijnsel voor: de ongelijke ontwikkeling van de regio's. De investeerders hebben maar één doel: maximale winst. Ze investeren waar de meeste opbrengst ligt. Eerst ontwikkelen ze een gebied, maar als na een tijd de winsten uitblijven, trekken ze zich terug en laten een economische woestijn achter. Dezelfde evolutie hebben we gezien in andere kapitalistische landen. In het Verenigd Koninkrijk waren we getuige van het verval van de industriële bakkens van Wales, in Duitsland van het Ruhrgebied, in Frankrijk van Lotharingen. Niemand wijst hier etnische oorzaken of nationale onderdrukking als boosdoeners aan. Als we het economische verval in Wallonië willen begrijpen, moeten wij dat ook niet doen.

Vandaag

Het Vlaams nationalisme is vandaag het agressiefst en het meest verspreid. Het is reactionair en burgerlijk. Zijn heropleving ging samen met de versterking van de Vlaamse burgerij in de schoot van België. Vanaf de crisis van 1973 verscherpte de strijd voor de economische en infrastructurele subsidies. De Vlaamse burgerij wil sneller vooruitgaan en het achterop hinkende Wallonië is een blok aan haar been waarvan ze zich wil ontdoen. Het nationalistische discours is daarvoor het ideale middel. Het Vlaams nationalisme heeft maar weinig meer te maken met de taalkwestie, maar is een sociaal-economisch probleem geworden. Een deel van de Vlaamse burgerij eist haar plaats op op de wereldmarkt. Maar 85 à 90 % van de Belgen verzet zich tegen separatisme. Dus moeten de nationale gevoelens van de Vlaamse bevolking wat opgepept worden. Sinds enkele jaren bekijken de politieke wereld en de media in het noorden van het land alle grote problemen in België door een "nationale" filter. Alle middelen zijn goed om een Vlaamse nationaliteit in het leven te roepen (een vlag, een volkslied, een nationale feestdag). De progressieve beweging heeft geen enkel belang bij de illusie van een Vlaamse identiteit die honderdduizenden Vlaamse werklozen zou verenigen met die nieuwe en oude

Vlaamse miljardairs. Ze hebben geen gemeenschappelijke waarden, er is geen sprake van een gemeenschappelijke cultuur tussen de Vlaamse syndicalisten en de leiders van het Vlaams Belang of de patronale organisatie VOKA.

Het economisch en sociaal programma van het Vlaams nationalisme verdedigt de antisociale en neoliberale stellingen van het meest agressieve patronaat. Het regionalisme in de meeste imperialistische staten van vandaag dient om steun te krijgen van de werkers voor de regionale ontwikkeling van de kapitalisten in de rijkere regio's: tot die categorie behoren het Vlaams nationalisme, het Noord-Italiaans, het Catalaans en het Baskisch nationalisme. De burgerij van deze regio's wil komaf maken met uitingen van solidariteit zoals de sociale zekerheid of de hulp aan achtergestelde gebieden. Zij wil dat het Vlaamse geld dat vandaag naar de Waalse slachtoffers van de werkloosheid gaat, haar eigen kassa's spijst. Om daarna nog meer te gaan halen bij haar eigen verdeelde en verzwakte werkers. De burgerij wil de Vlaamse bevolking een snelle sociale achteruitgang laten slikken in naam van de competitiviteit en onder het motto "Vlaanderen, topregio in Europa".

Het Vlaams nationalisme is een racistische ideologie. Het verdedigt de bloed- en bodemtheorie: op Vlaamse bodem mag alleen Nederlands gesproken worden; de rechten van de inwoners van Vlaanderen stoelen niet op hun aanwezigheid op het grondgebied, maar op het feit dat ze behoren tot de Vlaamse gemeenschap. Dit principe leidt onvermijdelijk tot discriminatie, vermits het de gelijke behandeling weigert van nationale minderheden die zich vestigen op Vlaamse bodem en hun gedwongen assimilatie eist.

Het Europa van de regio's

Zowel Vlaamse als Waalse voorstanders van autonomie beweren dat België sinds de vorming van Europa een overbodig machtsniveau is geworden.

De Europese integratie en de tendens naar een Europese superstaat beantwoorden aan de noden van de grote Europese kapitalistische blokken. Voor de grote ondernemingen en de multinationals zijn de nationale grenzen en de nationale markt te krap geworden. De kapitalistische blokken groeperen zich op wereldniveau. De grote Europese burgerij heeft een Europese eenheidsmarkt gecreëerd en wil nu ook een eenheidsstaat in het leven roepen. Op dit ogenblik neemt die staat de vorm aan van een confederatie: de verschillende landen hebben een verdrag ondertekend over de overdracht van bevoegdheden naar het Europese niveau. Over de snelheid waarmee dit moet gebeuren of hoe uitgebreid die bevoegdheden moeten zijn, is de Europese burgerij verdeeld. Amerikaanse inmenging zwakt dan weer de evolutie naar een werkelijke staat af.

De vorming van een Europese staat zal het kader van de socialistische revolutie bepalen. Die revolutie zal op Europees niveau doorgevoerd worden en integraal deel uitmaken van de wereldrevolutie. Tegenover de Europese burgerij vormt zich objectief een Europees proletariaat. Dat proletariaat heeft er alle belang bij te werken aan de eenheid in plaats van te hopen dat de strijd van de werkers in elk land afzonderlijk de komst van het socialisme zal versnellen. Wij verzetten ons tegen de Europese Unie in zoverre zij een belichaming is van de antisociale, antidemocratische en militaristische strategie van het kapitaal, maar wij kaderen

onze strijd binnen de Europese Unie. In ons land bekampen wij op alle mogelijke manieren het beleid van de Europese Unie dat door onze regering in de praktijk wordt gebracht: de liberalisering van de openbare diensten, de loopbaanverlenging, de ontregeling van het sociaal recht en het recht op werk, de sociale dumping, de antidemocratische maatregelen. De noodzaak van een Europese strijd, van syndicale en politieke structuren op Europees niveau dringt zich op. Daarom willen wij ook betrekkingen aanknopen met de communisten, syndicalisten en progressieven van andere lidstaten van de Europese Unie en van andere volkeren op het Europese continent.

Diegenen die Europa invoeren als argument om België te verdelen, willen het tegenovergestelde. Een deel van de almaar meer internationalistisch wordende grote burgerij gebruikt het nationalisme om de arbeidersklasse politiek te verdelen en te versplinteren. Haar eigen plannen werkt ze uit op Europees niveau, ze laat een liberale grondwet stemmen in heel Europa, en ondertussen heeft ze het in haar discours over het Europa van de regio's.

Wij zijn gekant tegen een Europese Unie die de klok zou terugdraaien naar de situatie van voor de vorming van nationale staten en die zou gebaseerd zijn op etnicisme.

Het etnicisme is een reactionaire stroming die het individu opsluit in het keurslijf van een vooraf bepaalde afkomst. Dat etnicisme is vandaag voorstander van een Europa van de regio's, dat etnisch homogene groepen zou bevorderen. In bepaalde regio's wil het de bevolking verplichten een regionale taal aan te leren die de meerderheid niet meer spreekt, elders wil het nationale minderheden uitsluiten of hen gedwongen assimileren. Het is de strategie van het meest agressieve, het meest neoliberale Europese kapitaal. Helaas nemen ook sommige kleinburgerlijke stromingen (groene partijen, linkse nationalisten) in naam van de basisdemocratie deze strategie over.

Het doel van de regionalisten (die meestal in de rijke regio's wonen) is het kapitaal van de rijkste regio te bevrijden van de solidariteit met de achterblijvende regio's. Deze fractie van het Europese kapitaal is georganiseerd in een netwerk dat ijvert voor een "Europa van de regio's". Zij willen dat de etnisch homogene regio's worden erkend als officiële regio's van de Europese Unie.^[4]

De splitsing in steeds kleinere regio's zal uitlopen op een versnippering van de arbeidersbeweging en een verscherping van de concurrentiestrijd tussen de kleine staatjes. Voor een deel van het grootkapitaal is het nationalisme niet meer dan een middel om via de ontmanteling van de bestaande grote Europese staten de greep van de multinationals op de maatschappij te verstevigen en de solidariteitsmechanismen tussen de rijkere en de armere regio's van Europa te saboteren.

In de strijd voor de vernietiging van de sociale bescherming slaan het Europa van de regio's en het liberalisme de handen in elkaar. De regionalistische burgerij wil de nationale staten breken, omdat ze vaak geassocieerd worden met de sociale staat, een verworvenheid van de arbeidersstrijd en heel vaak een uitloper van de antifascistische weerstand. De nationale staat wordt ook vaak geassocieerd met machtige vakbonden. Die fracties van de burgerij – zoals het VOKA in Vlaanderen –

hopen sneller het sociale voetstuk te kunnen verbrijzelen door die staat te breken en de vakbonden te verdelen.

De rechtse vleugel van de Duitse burgerij gebruikt het Europa van de regio's om in Europa de Duitse heerschappij op te leggen. De Europese regionalisten genieten de steun van de rechtse vleugel van de Duitse burgerij en van onder andere Otto van Habsburg, die aan het hoofd staat van de fameuze Groep van Locarno. Zijn Vlaamse tegenhanger is de separatistische patroonsgroepering 'De Warande'. Overal in Italië, Frankrijk, Spanje, België, in de Balkan en in Oost-Europa steunt het bewegingen die op etnicisme gestoeld zijn. Zij liggen aan de basis van een charter van de Europese volkeren dat voor het eerst weer het begrip "etnie" bovenhaalt, net zoals ze weer het begrip "volk" hanteren in tegenstelling tot het begrip "natie". De Duitse burgerij heeft het goed uitgekend: een Europa, bestaande uit een homogeen Duitsland en daarnaast een groot aantal in regio's versnipperde staten, dat is de beste garantie voor de Duitse heerschappij.

Als België barst, zou dat een grote achteruitgang betekenen voor de sociale en syndicale rechten van de arbeidersbeweging en voor de slagkracht van de arbeiders.

Natuurlijk kunnen de grenzen in de toekomst evolueren. Er is al grensoverschrijdende samenwerking tussen Vlaanderen, Wallonië en Noord-Frankrijk, tussen Belgisch- en Nederlands-Limburg, tussen Luik en de Duitse regio van Aken. Maar die evolutie is gebaseerd op economische en sociale realiteiten en niet op een gedwongen etnische basis, vaak zelfs tegen elke logica in, zoals het geval is in de Brusselse regio.

In deze fase vormen de nationale staten het tussenliggende niveau tussen de lokale gemeenschappen en de Europese Unie in afwachting dat ze evolueren naar grotere entiteiten en niet naar kleinere.

De redelijkste staatsvorm zou een eengemaakte Belgische republiek zijn, waarin de democratische rechten van elke taalgroep – Nederlandstaligen, Franstaligen, Duitstaligen en de migrantenbevolking – volledig gegarandeerd zijn. Deze unitaire staat moet democratisch werken.

Duitsland

De naoorlogse grondwet van de Bondsrepubliek Duitsland, met 16 Länder (streken met een eigen parlement, deelstaten), had tot doel de centrale staat te verzwakken (als gevolg van de ervaring met het nazisme). Toch berust de organisatie van de Duitse maatschappij in sterke mate op de federale wetten.

De grondwet eist dat de levensomstandigheden in heel Duitsland dezelfde zijn. Zij wordt in sterke mate bepaald door de economische en sociale politiek. Om die reden zijn het vooral de federale wetten die dit terrein beheersen. Hier lijkt het functioneren van de Duitse Bondsrepubliek op die van een eenheidsstaat. Er kunnen geen verschillende regels zijn in de rijke en arme deelstaten. De wetgeving betreffende de arbeidszekerheid, bij voorbeeld, valt vooral onder de bevoegdheid van de federatie. Het federale parlement beslist over deze wetten.

De legislatieve bevoegdheden die uitsluitend voor de Federatie (art. 73 LF) zijn, omvatten: buitenlandse zaken en defensie, nationaliteit, vrijheid van verkeer en vestiging, geld, douane, spoorwegen en luchtvaart, post en telecommunicatie, federale openbare functies, misdaadpolitie (oprichting van een federale dienst voor misdaadpolitie).

Op vierentwintig terreinen bestaat er concurrerende bevoegdheid, wat betekent dat de Länder wetten mogen maken, *voor zover de Federatie dit niet doet*. Deze terreinen omvatten het burgerlijk recht, het strafrecht, het sociaal recht (sociale bijstand), het economisch recht, het arbeidsrecht, de zeevaart, het wegverkeer, het wegwerken van huisvuil, de zuiverheid van de lucht en de strijd tegen akoestische overlast. De realiteit heeft aangetoond, dat deze thema's een eenvormige reglementering moeten hebben. Daarom zijn er praktisch geen voorrechten voor de deelstaten op dit vlak.

De exclusieve bevoegdheden van de Länder zijn in feite beperkt tot opvoeding, (waarvan een groot deel het hoger onderwijs betreft), de binnenlandse veiligheid (de politie), de bescherming van de natuur en het behoud van de natuurlijke landschappen, de ruimtelijke ordening en het waterbeheer, en het autonoom bestuur van de gemeenten. Maar zelfs op die gebieden is, volgens de grondwet, de federale staat verantwoordelijk inzake de organisatie en de administratie van het onderwijs. Hij is bevoegd op het gebied van de permanente scholing en de beroepsopleiding buiten de school. Dit om de algemene principes van het hoger onderwijs vast te leggen, wat de hulpmiddelen voor de scholing betreft, alsook de maatregelen voor de tewerkstelling en het onderzoek rond de arbeidsmarkt en de beroepen.

Het federaal recht heeft voorrang op het recht van het Land (Artikel 31 van de grondwet); dat is in België niet het geval.

Er bestaat een tendens om de federale autoriteit te versterken. Er zijn twee wetgevende kamers op federaal niveau. De vertegenwoordigers van de Länder zetelen in de Kamer van de Länder (*Bundesrat*). Zij hebben inspraak betreffende het aannemen van de federale wetten in het parlement (*Bundestag*), en kunnen een tegenwicht vormen tegen de voorrang van de Federatie op wetgevend vlak. Deze situatie had nood aan een hervorming: men riskeerde een legislatieve blokkade telkens als de meerderheden verschillend waren van de Bundestag en van de Bundesrat. De hervorming werd in 2006 doorgevoerd. De hervorming vermindert de verhouding van de wetten die de goedkeuring van de Bundesrat moeten wegdragen van 60 % naar 30-40 %. De rol van de Bundestag is versterkt, het vetorecht van de Länder gevoelig verminderd.

Toch kent Duitsland een zeer sterke administratieve decentralisatie. In feite bestaat de administratie eigen aan de Federatie slechts op het gebied van Buitenlandse Zaken, de arbeidsbemiddeling, de douane, de federale verdediging van de grenzen en het federaal leger. Het grootste deel van het administratief werk ligt bij de Länder. Hun ambtenaren zijn verantwoordelijk voor de invoering van de meeste federale wetten en decreten. De Duitser heeft vooral te maken met de autoriteiten van het Land of met de gemeentelijke administraties, maar deze zijn dikwijls de uitvoerders van de federale wetten. De controle over het respecteren van de verordeningen

inzake de werkzekerheid (-veiligheid) valt hoofdzakelijk onder de bevoegdheid van de administratieve overheden van de Länder.

Samengevat kan men zeggen, dat het uitwerken van de wetten vooral centraal gebeurt en dat het bestuur essentieel gebeurt op federaal vlak.

De gemeentelijke autonomie

De steden, gemeenten en arrondissementen hebben het recht om alle kwesties van de lokale gemeenschap te beheren in het kader van de wetten die van kracht zijn. Zij moeten democratisch georganiseerd zijn.

Het recht op autonoom beheer betreft vooral het gemeentelijk collectief transport, de plaatselijke wegebouw, de voorzieningen voor elektriciteit, water en gas, de stadsontwikkeling en -aanleg, de bouw en het onderhoud van scholen, theaters, musea, hospitalen, sportcentra en zwembaden. De gemeenten zijn eveneens bevoegd voor volwassenenvorming en jeugdbescherming.

De gemeenten hebben het recht om hun eigen belastingen en taksen te heffen. Hieronder bevinden zich de grondbelasting en de beroepstaks. De gemeenten hebben bovendien recht op de lokale fiscale ontvangsten, voortkomend uit de accijnzen en de belastingen op de uitgaven. Zowel van de Federatie als van de Länder ontvangen zij een zeker percentage van de belastingen op de lonen en de inkomsten. Daarbij komen nog sommen van een fonds voor gelijke verdeling van lasten, dat binnen elk Land beheerd wordt. Bovendien houden de gemeenten nog rechten af voor hun diensten.

De gemeentelijke autonomie geeft de burger de mogelijkheid om controle uit te oefenen. Op de gemeentelijke vergaderingen kan hij met de verantwoordelijken van zijn gemeente gaan spreken.

Hoe de Belgische staat hervormen?

Er is een Belgische staatshervorming nodig. Een democratische hervorming, gebaseerd op solidariteit. De huidige federale staat is de oorzaak van het gebrek aan efficiëntie, verspilling en slechte werking van talrijke openbare diensten. België telt minder inwoners dan een grote stad als Londen. Maar België heeft wel zeven regeringen en parlementen, 52 ministers en staatssecretarissen, 534 volksvertegenwoordigers en senatoren, 10 provincies en dus 10 gouverneurs, 60 provinciale afgevaardigden (de leden van de Bestendige Deputaties) en 737 gemeenteraadsleden. De voorstanders van het separatisme argumenteren dat een coherent en doeltreffend beleid homogene bevoegdheden noodzaakt. De opeenvolgende staatshervormingen hebben alleen maar een versnippering van de bevoegdheden in de hand gewerkt. Maar wie zegt dat de enige oplossing ligt in een steeds grotere versnippering?

Elke staatshervorming dient op de eerste plaats te bepalen welke bevoegdheden het best naar het federale niveau gaan. Homogene bevoegdheden komen dan tot stand door ze over te hevelen naar dat niveau. De meeste federale staten vertonen die tendens (zie het voorbeeld van Duitsland).

De centrale staat moet borg staan voor de gelijkheid van alle inwoners en de onderlinge solidariteit. De centrale staat moet bevoegd zijn voor de grondwet, de wetgeving betreffende de instellingen, het gerecht, de arbeidsrelaties en het arbeidsrecht, de sociale zekerheid, het prijzen- en inkomstenbeleid, de personenbelasting, het gezondheidsbeleid, de normen en de financiering van het onderwijs. Een opsplitsing van deze materies staat haaks op het principe van de gelijke behandeling van alle Belgen. Geen enkel Europees land heeft bijvoorbeeld de werkloosheidsvergoedingen geregionaliseerd.

Alle belangrijke economische kwesties behoren tot de bevoegdheid van de centrale staat, zoals bijvoorbeeld het handelsrecht, het ondernemingenrecht, het financiële beleid, de belastingen op de bedrijfswinsten, de veiligheid van de voedselketen, de kernenergie.

Hetzelfde geldt voor de grote politieke vraagstukken: landsverdediging, ordehandhaving, het buitenlands beleid, de regels inzake burgerlijke stand en nationaliteit, ontwikkelingshulp, het vreemdelingenbeleid.

Materies waarvan de regionalisering tot niet efficiënte werking heeft geleid, moeten opnieuw gefederaliseerd worden: transport, communicatie, huisvesting, weginfrastructuur, wetenschappelijk onderzoek.

De communautaire instellingen moeten geleidelijk verdwijnen. Wij verzetten ons tegen de opsplitsing van het land op basis van taal, die bewust provoceert tot een taalstrijd zonder einde. Het bestaan zelf van op taal gebaseerde parlementen duwt de partijen naar het meest enge nationalisme. Het leidt de aandacht van alle werkers, ongeacht de taal die ze spreken, af van de gemeenschappelijke strijd.

Wat we nodig hebben, is het behoud en de versterking van de bestaande eenheid en de solidariteitsmechanismen en het creëren van nieuwe.

1. Het federaal recht heeft voorrang op dat van de andere niveaus.
2. Bevoegdheden die niet exclusief tot de andere niveaus behoren, zijn federaal.
3. Een multinationale staat biedt grote kansen om van jongs af aan twee of drie talen te leren. In onze tijd van internationale betrekkingen is de kennis van meerdere talen een noodzaak. In België zou elke man of vrouw die het secundair onderwijs verlaat, perfect tweetalig moeten zijn. De omverwerping van het kapitalisme zal het werk zijn van een eengemaakte arbeidersbeweging, waarin de werkers van alle nationaliteiten, ook de migrantenarbeiders, geïntegreerd zijn. Het is absoluut noodzakelijk dat ook binnen de arbeidersbeweging de gelijkwaardigheid van de verschillende talen en een wederzijdse kennis van mekaars taal de basis vormen voor de betrekkingen tussen de werkers.
4. Het kiessysteem moet hervormd worden. Het huidige systeem leidt tot separatisme en doet aan nationalistisch opbod. België is ongetwijfeld het enige land ter wereld waar een deel van de regering geen verantwoording dient af te leggen aan de kiezer. Zo'n systeem maakt het mogelijk de problemen telkens weer af te wentelen op de andere taalgemeenschap. Daarom moet er voor de federale verkiezingen, naast de regionale kieskringen en de arrondissementen, een federale kieskring komen.

De centrale staat moet versterkt worden maar er is ook nood aan decentralisatie voor de doorvoering van het federale beleid en voor kwesties die het best op een lager niveau worden geregeld. Dit kan op basis van de provincies of de gewesten (Vlaanderen, Wallonië en het Brussels hoofdstedelijk gewest). Er zijn argumenten om terug de provincies te laten fungeren als tussenniveau tussen de centrale regering en de gemeenten. Deze bestuurlijke verdeling stemt overeen met de objectieve en subjectieve realiteit. Een groot deel van de bevolking herkent zich in de eigen provincie. In het verenigingsleven bijvoorbeeld is het dikwijls de provincie die het tussenliggende niveau uitmaakt. Sociaal-economisch vormen de provincies vaak een homogener geheel dan het gewest. De internationalisering van de economie leidt tot samenwerking over de provinciale grenzen heen. De verdeling in provincies gaat ook in tegen de tendens tot identiteitsvorming op basis van taal. De regionalisering is evenwel al dertig jaar een feit en heeft zijn weerslag op het dagelijks leven van de mensen. De provincies zijn uitgehold. We moeten vandaag op de eerste plaats een omgekeerde evolutie voorstaan en ingaan tegen de autonomisten die de huidige tendens verder willen uitdiepen: wij willen meer bevoegdheden op federaal niveau en minder structuren die de communautaire onrust aanwakkeren.

De gewesten worden afgebakend op basis van werkelijke economische relaties, sociale betrekkingen en op basis van de nationale samenstelling. De betrokken bevolkingen spreken zich in een referendum uit tot welk gewest ze willen behoren.

De rechten van de inwoners zijn gebaseerd op het feit dat ze op het grondgebied van een bepaald gewest wonen en niet op het feit dat ze behoren tot een bepaalde gemeenschap.

De macht van de verkozenen komt van de betrokken bevolking. Aanstellingen of benoemingen door de hogere staatsmacht moeten afgeschaft worden.

De regionale besturen zijn bevoegd voor de toepassing van de centrale wetgeving op hun niveau, alsook voor beslissingen inzake lokale en regionale problemen. In het onderwijs bijvoorbeeld, werken de gewesten in het kader van het leerprogramma en de vastgestelde doelen voor heel het land, de financiering gebeurt op federaal niveau op basis van de behoeften. Maar de organisatie van het onderwijs behoort tot de bevoegdheden van het gewest, dat rekening moet houden met lokale kenmerken (niet alleen regionaal maar ook lokaal).

De kwestie Brussel-Halle-Vilvoorde wordt het best opgelost door de creatie van een nieuw uitgebreid en tweetalig gewest: een Brusselse hoofdstedelijk gewest. Volgens universitaire studies maken "minstens 31 gemeenten, waaronder Grimbergen, Dilbeek en ook Waterloo (een Waalse gemeente) feitelijk economisch en geografisch deel uit van de Brusselse agglomeratie. Ze hebben een gelijkaardig profiel als dat van de 19 Brusselse gemeenten en een belangrijke band met de hoofdstad: aaneengebouwd stadsgebied, dezelfde bevolkingsdichtheid of arbeidsdensiteit, een aanzienlijk aantal pendelaars".^[6] Een nieuwe provincie zou een beter bestuur mogelijk maken, al was het maar inzake vervoer. Vandaag bedient het Brusselse openbaar vervoer de Vlaamse gemeenten van Noord-Brussel niet. Nochtans bevinden zich daar talrijke woonzones met een groot aantal Brusselse werkers.

Dit nieuwe Brussel moet de ontwikkeling van beide gemeenschappen waarborgen en mag niet discrimineren. Er moeten maatregelen genomen worden om alle bewoners alsook de werknemers van de administratie en de openbare diensten de kans te geven beide landstalen te leren.

Zo zou het Brussels hoofdstedelijk gewest over meer middelen beschikken om een sociale politiek te voeren, met name op het vlak van de sociale huisvesting en de strijd tegen de grondspeculanten, die nu de armere inwoners verjagen.

De volledige gelijkheid van de drie talen is gewaarborgd. In het Vlaams gewest is het Nederlands de officiële taal. Administratie en onderwijs zijn in het Nederlands. In het Waals gewest is het Frans de officiële taal. Binnen het Waals gewest geniet de Duitstalige regio een grote autonomie. Het huidige statuut veroorzaakt geen grote problemen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet de ontwikkeling van beide gemeenschappen garanderen en mag niet discrimineren. De officiële instellingen (niet de personen) moeten tweetalig zijn. Personen die in hun functie in contact komen met het publiek, dienen wel tweetalig te zijn. In alle diensten moet er een actief en positief beleid gevoerd worden om tweetaligheid te bevorderen: gratis mogelijkheid om lessen te volgen, loonprmie voor wie het getuigschrift van tweetaligheid haalt. Alle inwoners moeten de kans krijgen de twee talen aan te leren en in de administratie en de openbare diensten moeten beide talen gesproken worden.

In elk gewest moeten de rechten van de minderheden gerespecteerd worden. In het kader van het nationaal onderwijsprogramma kunnen aan de nationale minderheden specifieke rechten worden toegekend, gaande van het recht op lessen in de eigen taal tot les in de moedertaal buiten de normale uren. In rechtszaken en administratieve kwesties hebben ze recht op vertaling. De rechtsgelijkheid maakt het mogelijk tegemoet te komen aan de redelijke en billijke vragen van de nationale minderheden. Wij verwerpen de verdeling van de school op nationale basis.

De (niet gedwongen) integratie van migranten wordt aangemoedigd en gesubsidieerd.

De lokale (gemeentelijke) besturen krijgen meer middelen en bevoegdheden om de besluiten van de centrale macht uit te voeren op een manier die aangepast is aan de lokale situatie. Een reeks (nog te bepalen) provinciale bevoegdheden moet overgeheveld worden naar de gemeenten.

Herwig Lerouge is hoofdredacteur van Marxistische Studies.
(herwig.lerouge[at]teledisnet.be)

---

^[1] Karl Marx en Friedrich Engels, *Manifest van de Communistische Partij* (1848), zie II. Proletariërs en communisten, *Marxistische Studies*, nr. 41.

^[2] Karl Marx en Friedrich Engels, *Le parti de classe*, Deel IV. Klassenactiviteiten van de partij, p. 80, Parijs, François Maspero, Petite collection Maspero, nr. 123.

^[3] Idem.

^[4] Dit fenomeen doet zich bijvoorbeeld ook voor in het federale Canada.

^[5] I. Thomas, H. Tulkens en P. Berquin, *Critères pour la détermination des frontières de Bruxelles*, Rapport gericht aan de heer H. Hasquin, minister van ruimtelijke ordening, openbare werken en communicatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1999, CORE, UCL, Louvain-la-Neuve.